

§ 158

Lausunto kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Kunnanhallitus 12.08.2025 § 158

201/00.04.00/2025

Valtiovarainministeriö on julkaissut lausuntopyynnön Petteri Orpon hallituksen kevään kehitysriihen tavoitteisiin perustuvasta esityksestä, jonka tavoitteena on toteuttaa 75 miljoonan euron säästö vuonna 2026 vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta.

Esityksen mukaan vähennys toteutettaisiin vähentämällä vuonna 2026 kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta prosenttiperusteisesti maksuun pantujen kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien suhteessa niin, että muutos ei kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksissa. Vähennys toteutetaan siten, että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan.

Sopeutustoimena päätetty 75 miljoonan euron valtionosuuden vähennys olisi mahdollista toteuttaa myös vakiintuneella tavalla, eli alentamalla valtionosuusprosenttia. Tällöin asukaskohtainen vähennys olisi jokaisessa kunnassa 13,38 euroa/asukas. Vastaavan suuruinen pysyvä säästö koko maan tasolla toteutettaisiin erikseen vuodesta 2027 alkaen niin, että se huomioidaan kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä.

Valtionosuuden vähennystä ei kuitenkaan kohdistettaisi niihin kuntiin, joilla peruspalvelujen valtionosuus on negatiivinen. Esityksen mukaan asukaskohtainen säästö vaihtelee noin 50 eurosta (kunnissa, joissa valtionosuus on noin 2 300 euroa asukasta kohti) nollaan euroon kunnissa, joissa valtionosuus on negatiivinen. Pomarkun kunnan vähennys on esityksen mukaan 25 176 euroa eli 12,52 euroa asukasta kohden.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on turvata valtionosuuslaissa määriteltyjen peruspalvelujen toteutuminen kaikkialla maassa kohtuullisella verorasituksella olosuhteista ja kuntien tulopohjan eroista huolimatta. Vaikka sote-uudistuksen myötä kunnilta hyvinvointialueille siirtyvät kustannukset ja tulot olivat tasapainossa koko maan tasolla, olivat erot kuntakohtaisesti todella suuria.

Hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvät tasauserät muodostavat monessa kunnassa merkittävän osan kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta. Pomarkun kunnan valtionosuuksiin sote-erien vaikutus vuonna 2024 oli lähes 0,5 milj. euroa negatiivinen, mikä oli keskeisin syy tilikauden noin 0,7 milj. euron alijäämäiseen tulokseen. Valtionosuuksien merkittävää vähenemää on jouduttu kompensoimaan sopeutustoimien ohella mittavilla tuloveroveroprosentin korotuksilla.

Nykyinen laskennalliset sote- tasauserät sisältävä valtionosuusjärjestelmä on ongelmallinen, eikä kohteile kunta tasapuolisesti välttämättömien peruspalveluiden rahoittamisen näkökulmasta. Järjestelmän ongelmallisuutta kuvaa hyvin se, että useamman esityksen mukaisesta laskentatavasta hyötyvän kunnan tilinpäätös vuodelta 2024 oli merkittävästi ylijäämäinen.

Esityksen mukainen vähennys kohdistuu suhteellisesti raskaammin Pomarkun kaltaisiin pieniin kuntiin, joilla ei ole suurten kuntien mittakaavaetuja tai taloudellista liikkumavaraa. Kunnan verotulopohja on rajallinen ja lakisääteisten palvelujen järjestämisen kiinteitä kustannuksia on haasteellista. Talouden näkökulmasta valtionosuuksin kohdistuvat leikkaukset ovat kestävämpiä ja vähennyksen vaikutus on suhteellisesti moninkertainen verrattuna suuriin kuntiin. Tämä johtaa väistämättä palvelutason heikkenemiseen tai veropaineen kasvuun pienissä kunnissa.

Pomarkun kunta katsoo, että esityksen tavoitteet ovat ymmärrettäviä, mutta toteutustapa ei ole riittävän tasapuolinen pienten kuntien näkökulmasta. Pomarkun kunta esittää, että vähennystä laskentaperusteissa otetaan huomioon kuntien taloudellinen kantokyky ja valtionosuuksien vaikutus talouden tasapainoon. Kunta toivoo, että valtiovarainministeriö huomioi pienten kuntien haavoittuvuuden ja palveluvelvoitteet vähennyksen jakoperusteissa ja erityisesti tulevan valtionosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä.

Lausunnot pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön viimeistään 29.8.2025.

Valmistelija	Mikko Airaksinen
Esittelijä	kunnanjohtaja Mikko Airaksinen
Päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää antaa asiasta selostusosan mukaisen lausunnon ja toimittaa sen valtiovarainministeriölle lausuntopalvelu.fi-järjestelmän kautta määräaikaan mennessä.
Päätös	Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.
Täytäntöönpano	kunnanjohtaja, Mikko Airaksinen